

ข้อพิจารณาในการออกแบบบรรจุภัณฑ์

Packaging Design Considerations

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุถนอม ต้นเจริญ
สาขาวิชาการเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

คนไทยนับว่าเป็นนักออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสามารถยิ่ง จะเห็นได้จากวิธีการนำเอาวัสดุธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ได้อย่างดี เช่น การใช้ใบกล้วย ใบตาล ทางมะพร้าว ใบเตย มาประดิษฐ์เป็นห่ออาหารแบบต่าง ๆ การจักสานภาชนะต่าง ๆ จากไม้ไผ่ หวาย ต้นหญ้า ปอ บรรจุภัณฑ์เหล่านี้มีรูปร่างลักษณะสวยงามแปลกตา และสามารถสนองประโยชน์ได้อย่างดี เหมาะกับการบรรจุสิ่งของต่าง ๆ ความพยายามและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ก็ยังไม่สิ้นสุด เมื่อเกิดความต้องการขยายให้กว้างขึ้น เช่น การขยายขนาด และจำนวนของสินค้า การเคลื่อนย้ายของใหญ่ ๆ จำนวนมากต้องการบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ดังนั้นจึงได้มีการค้นคว้าคิดประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์แบบใหม่ ๆ ตลอดจนปรับปรุง และค้นคว้าวัสดุที่ใช้ในการบรรจุให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น เช่น กระดาษชนิดต่าง ๆ แผ่นโลหะ โยสังเคราะห์ แก้ว พลาสติก ไม้ เป็นต้น (Tancharoen, 2022)

ประเภทของบรรจุภัณฑ์สามารถแบ่งได้หลายวิธีตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อาจแบ่งตามวิธีการบรรจุ และวิธีการขนถ่าย ตามวัตถุประสงค์ของการใช้ แบ่งตามความคงรูปหรือแบ่งตามวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดีจะต้องสามารถผลิตและนำไปบรรจุได้ด้วยวิธีการที่สะดวก ประหยัดและรวดเร็ว (วีรณา นภาพกร, 2561) การเลือกบรรจุภัณฑ์มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของสินค้า ได้แก่ คุณสมบัติทางกายภาพ ประกอบด้วย ขนาด รูปทรง ปริมาตร ส่วนประกอบ หรือส่วนผสมของแข็ง ของเหลว ผู้ออกแบบต้องทราบความเหนียวข้น ในกรณีที่เป็นของเหลว และต้องรู้น้ำหนัก / ปริมาตร หรือความหนาแน่น สำหรับสินค้าที่เป็นของแข็งประเภทของสินค้า คุณสมบัติทางเคมี คือสาเหตุที่ทำให้สินค้าเน่าเสีย หรือเสื่อมคุณภาพจนไม่เป็นที่ยอมรับได้ และปฏิกิริยาอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นคุณสมบัติพิเศษอื่น ๆ เช่น กลิ่น การแยกตัว เป็นต้นสินค้าที่จำหน่ายมีลักษณะเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติทางฟิสิกส์หรือทางเคมีอย่างไร เพื่อจะได้เลือกวัสดุในการทำบรรจุภัณฑ์ที่ป้องกันรักษาได้ดี

2. ตลาดเป้าหมาย ต้องศึกษาความต้องการของลูกค้าเป้าหมาย เพื่อจะได้เลือกบรรจุภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของตลาด หรือกลุ่มลูกค้าการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้สนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จำต้องวิเคราะห์จุดยืนของสินค้า และบรรจุภัณฑ์เทียบกับคู่แข่งที่มีกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน เช่น ข้อมูลของปริมาณของปริมาณสินค้าที่จะบรรจุ ขนาด จำนวนบรรจุภัณฑ์ต่อหน่วยขนส่ง อาณาเขตของตลาด

3. วิธีการจัดจำหน่าย การจำหน่ายโดยตรงจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคเลยย่อมต้องการบรรจุภัณฑ์ลักษณะหนึ่ง แต่หากจำหน่ายผ่านคนกลาง เป็นคนกลางประเภทใด มีวิธีการซื้อของเข้าร้านอย่างไร วางขายสินค้า

อย่างไร เพราะพฤติกรรมของร้านค้าย่อมมีอิทธิพลต่อโอกาสขายของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ รวมทั้งพิจารณาถึงผลิตภัณฑ์ของคู่แข่งที่จำหน่ายในแหล่งเดียวกันด้วย

4. *การขนส่ง* มีหลายวิธีและใช้พาหนะต่างกันรวมทั้งระยะทางในการขนส่งความทนทานและความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์ การคำนึงถึงวิธีที่จะใช้ในการขนส่งก็เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด รวมถึงความประหยัดและปัจจัยเรื่องสภาพดินฟ้าอากาศด้วย ในปัจจุบันนิยมการขนส่งด้วยระบบตู้บรรทุกสำเร็จรูป

5. *การเก็บรักษา* การเลือกบรรจุภัณฑ์จะต้องพิจารณาถึงวิธีการเก็บรักษา สภาพของสถานที่เก็บรักษา รวมทั้งวิธีการเคลื่อนย้ายในสถานที่เก็บรักษาด้วย

6. *ลักษณะการนำไปใช้งาน* ต้องนำไปใช้งานได้สะดวกเพื่อประหยัดเวลา แรงงานและค่าใช้จ่าย

7. *ต้นทุนของบรรจุภัณฑ์* เป็นปัจจัยที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก และจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อยอดขาย หรือความสูญเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ด้วย บรรจุภัณฑ์ที่อาจต้องจ่ายสูงแต่ดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อ ย่อมเป็นสิ่งชดเชยที่ควรเลือกปฏิบัติ รวมถึงผลการชดเชยในกระบวนการผลิต การบรรจุที่สะดวก รวดเร็ว เสียหายน้อย ทำให้ประหยัดและลดต้นทุนการผลิตได้

8. *ปัญหาด้านกฎหมาย* บทบัญญัติด้านกฎหมายเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ปรากฏชัดเจน คือ กฎระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับฉลาก การออกแบบกราฟิกของผลิตภัณฑ์ต้องเป็นไปตามตามข้อบังคับ นอกจากนี้ยังต้องศึกษาการใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กฎระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์

9. *ผลกระทบต่อสังคม* ปัญหาที่ยังมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง คือ ผลกระทบต่อนิเวศวิทยา (Ecology) เกี่ยวกับการทำลายซากของบรรจุภัณฑ์ มูลเหตุที่ต้องมีการพัฒนาบรรจุ เช่น ผลกระทบต่อนิเวศวิทยา (Ecology) เกี่ยวกับการทำลายซากของบรรจุภัณฑ์บรรจุภัณฑ์มีบทบาทอย่างสูง ในการป้องกันสินค้าไม่ให้เสียหายหรือสูญเสีย จนต้องกลายเป็นขยะก่อนถึงมือผู้บริโภค แต่เมื่อสินค้าถึงมือผู้บริโภคแล้ว บรรจุภัณฑ์ก็กลับต้องกลายเป็นขยะเสียเอง บรรจุภัณฑ์อาจเป็นมากกว่าที่เราคิด นอกจากจะเป็นสิ่งที่ห่อหุ้มและป้องกันไม่ให้สินค้าเสียหาย ในระหว่างการขนส่งแล้ว บรรจุภัณฑ์ยังช่วยถนอมรักษาสินค้าให้คงสภาพ คงความสด และคงความปลอดภัยไว้ได้ บรรจุภัณฑ์ยังทำหน้าที่ให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกและใช้ สินค้าได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย และหากไม่ได้ความก้าวหน้าของบรรจุภัณฑ์ ก็คงไม่มีร้านสะดวกซื้อ หรือซูเปอร์มาร์เก็ตที่ผู้บริโภค สามารถเดินเลือกหยิบซื้อสินค้าได้ตามใจชอบเช่นในปัจจุบัน และคงไม่มีพืชผักจากทั่วทุกมุมโลก มาให้เราบริโภคกันในทุกฤดูกาล หากบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้อย่างถูกต้อง โอกาสที่สินค้าจะเสียหายหรือเสื่อมสภาพในระหว่างการเดินทาง ก่อนได้รับการบริโภคก็จะสูงขึ้น ปริมาณขยะที่อาจจะกำจัดได้ยากกว่าบรรจุภัณฑ์ก็จะสูงขึ้น ทั้งยังอาจทำให้เป็นปัญหาต่อสุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค ความสูญเสียทรัพยากร ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รวมถึงผลเสียต่อสุขอนามัยและความปลอดภัยของประชาชน (กองส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2564)

ปัจจุบันบรรจุภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการจำหน่ายสินค้า ที่ต้องผนวกวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการและศิลปะเข้าด้วยกัน เพื่อสามารถคุ้มครองการเสื่อมสภาพและยืดอายุสินค้า เพิ่มความสะดวกในการลำเลียงขนส่ง ตลอดจนสามารถดึงดูดลูกค้า และโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าไปในตัว และเป็น

การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าด้วย การบรรจุภัณฑ์ต้องพิจารณาให้กลมกลืนกับสินค้า และกรรมวิธีการบรรจุ (Packaging) เหมาะสมทั้งในแง่การออกแบบ และเพื่อให้มีโครงสร้างเข้ากับขบวนการบรรจุ และเอื้ออำนวยความสะดวกในการหิ้ว ถือกลับบ้าน ตลอดจนการใช้ได้กับเครื่องมือการบรรจุที่มีอยู่แล้ว หรือจัดหามาได้ ด้วยอัตราความเร็วในการผลิตที่ต้องการ ต้นทุนการบรรจุภัณฑ์ต่ำหรือสมเหตุสมผล ส่งเสริมจรรยาบรรณและรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ก่อให้เกิดมลพิษและอยู่ในทำนองคลองธรรมถูกต้องตามกฎหมาย และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ทั้งนี้ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมจะสามารถเพิ่มยอดขาย เนื่องจากในตลาดมีสินค้าและคู่แข่งเพิ่มขึ้นตลอดเวลา หากบรรจุภัณฑ์ของสินค้าใดได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี จะสามารถดึงดูดตา ดึงดูดใจผู้บริโภคและก่อให้เกิดการซื้อในที่สุด รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิตได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมอุตสาหกรรม. การออกแบบบรรจุภัณฑ์และการใช้สี. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2564, จาก <https://www.dip.go.th/files/Cluster/15.pdf>
- วีรณา นภาพกร. (2561). รูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลไม้อบแห้งของผู้บริโภคจากซูเปอร์มาร์เก็ต ในกรุงเทพมหานคร. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) 8(1), 37-46. สืบค้นจาก http://acad.vru.ac.th/Journal/journal%208_1/8_1_03.pdf
- Tancharoen, S., Phankosol, S., & Oon-anan, N. (2022, 21, July). The Potential Development of Community Enterprises for Value Added Woven Fabrics Product of the Lao Song Ethnic. Proceedings of 6 th International Multiconference of Management Science 2 0 2 2 (IMMS2022) (39-50). Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand.